

UPA15/39
19. marts
Naaja H. Nathanielsen

Pittuffik, Thule Air Base, pillugu apequteqaat aallaavigalugu oqallittoqarnissaanik siunnersuut. Amerikkarmiut nunatsinniinnerannit Kalaallit Nunaat sutigut iluaquserneqassava? Aningaasatigut pissarsiassatigut qanoq piunasaqaateqassaagut, isumaqatigiissutillu sorliit isumaqatigiinniutigineqaqqinnissaannik piunasaqaateqassaagut?

(Inatsisartunut ilaasortaq Sara Olsvig, Inuit Ataqatigiit)

Ulluinnarni amerikkarmiut nunatsinniinnerat eqqarsaatigivallaarneq ajorparput. Thule Air Basemili kiffartuussinissamut isumaqatigiissutip annaaneratigut eqqaasinneqarpugut.

Maanna ukiuni 80-ngajanni amerikkarmiut ajunngitsutigut ajortutigullu inooqatigisimavagut. Sorsunnersuit aappaata nalaani avammut ammaasseqataasimapput. Taamaanneranilu nammineernerulernissatsinnut ajattueqataasimapput. Pisani arlalinni aamma amerikkarmiut terlitsinniit iliuuseqartarsimapput pisunullu paasisaqarnissatsinnut mattussisarsimallutik – uagut nammineq nunatsinni.

Sanngiippallaqaat

Amerikkarmiunut isumaqatigiissut atuuttoq tassaavoq 1951-imi illersornissamut atatillugu isumaqatigiissut. Taanna Kalaallit Nunaata nunasiaagallarnerani Danmarkip USA-llu akornanni isumaqatigiissutigineqarsimavoq. Isumaqatigiissullu taannarpiaq Inuit Ataqatigiinniit isumarput naapertorlugu sukumiilluinnartumik qimerloorneqartariaqarpoq.

Inuit Ataqatigiinniit sakkutooqarnikkut eqqissimatitsinissatigullu suleqatigiinneq tapersorsorparput. Suleqatigiinnermulli tassunga nunarput nunamik atugaqartitsippat, taava peqataanerput nunatsinnut erseqqissunik aningaasatigut iluaqutissatigut akuersorneqartariaqarpoq. Inuit Ataqatigiinniilli isumaqarput naapertorlugu isumaqatigiissutit maanna atuuttut sanngiippallaqaat. Ukiut arfineq-aappassaanni isumaqatigiinniutigineqaqqittartumik kiffartuussinermut isumaqatigiissuteqarnikkut akileraarutitigut isertitaqarsinnaanerput naammanngilaq. Tamanna nalorninartoqarpallaqaaq, inuiannullu kalaallinut naapertuuttunik atugaqartitsinngilaq.

Ataatsimoortariaqarpugut

Kalaallit Nunaata inissisimanerata nukittorsarneqartarsimanera Inuit Ataqatigiinniit akuersorparput. Isumaqatigiissummut tapertaliussatut isumaqatigiissusiornikkut kalaallit pissarsiassaat annertusarniarneqarsimapput. Piviusorli isigalugu isumaqatigiissutit sanngiippallaarsimapput.

Taamaattumillu nunatsinni amerikkarmioqarnerani pissarsiassat annertunerusut piumasarinissaanni ataatsimoorussinissarput kissaatigaarput.

Siullertut ilinniartitaanikkut, ataqatigiinnermut atortulersugaanikkut sanaartukkanullu avatangiisinut ajoqusiinngitsunut amerikkarmiut aningaasaliinissaat pilersaarusioneqartariaqarpoq. Taassumalu peqatigisaanik isumaqatigiissutip tunngavianik nutarterinermi suliassaq oqimaatsoq aallartinneqarsinnaavoq. Inuit Ataqatigiinniit pinngitsuugassaannngitsunik piumasaqaateqanngilagut. Inerniliiffissanut assigiinngitsunut amnavugut. Taamaattorli modeli maanna atuuttoq attanneqarsinnaannngitsutut, nunatsinnullu aningaasaqarnitsinnullu qajannarpallaartutut isigaarput.

Danmarkimut suleqateqarneq pitsaanerusoq

Danskit naalackersuisuisa nikerartut illersornissamut isumaqatigiissutip isumaqatigiinniutigeqqinneqarnissaanut itigartitsisarsimapput. Tamannalu aammattaaq maannakkut nunanut allanut ministerimut, Martin Lidegaardimut, atuuppoq. Qanittukkut isumaqatigiissutip isumaqatigiinniutigeqqinnissaata "ilimanannginneranik" oqaaseqarpoq. Tamannalu Inuit Ataqatigiit isumaqatigiinniutigeqqinnissaanik siunnersuuteqariitsiaannartut pivoq.

Thule Air Basemi kiffartuussinissamut isumaqatigiissutip suliariumannittussarsiuunneqarneranut atatillugu danskit naalackersuisuisa Naalackersuisullu suliamut qanoq akuutigsimanerannut paasisutissanik tunngaviusunik piniarnitta qaammatinik tallimanik sivissuseqarsimaneera eqqarsaatigalugu isumaqatigiinniutigeqqinneqarnissaanut itigartitsipallanneq pipallaqaaq.

Maanna modelimut atuuttumut danskit naalagaaffiata tapersersuinini attatiinnassappagu, taava danskit naalagaaffiat allatut iliuusissanik akuerinarsinnaasunik, kalaallillu pissarsiassaasigut annertusaasunik, piaarnerpaamik saqqummiussisariaqarput. Danskit naalagaaffiat pisortatigoortutigit nunanut allanut naalackersuinikkut oqaaseqartartuutillugu, taava UAGUT soqutigisagut amerikkarmiut soqutigisaannit salliutissavaat.

Maannakkut takusinnaasatsinniit Danmarkip suleqatiginnikkusussuseqarnera annertunerujussuaq naatsorsuutigaarput. Isumaqatigiinniutigeqqinnissaanut Danmarkip taamak sukkatigisumik itigartitsinera pakatsissutigaarput. Aammalu Pituffimmut tunngasumik paasisutissiilluni ataatsimiisitsinermi nunatsinniit folketingimi ilaasortat marluk nunanut allanut ministerimiit qaaqquneqanngitsoornerat kamaatigaarput.

Kalaallit Nunaanniit arlaannattaluunniit Danmarkip USA-mik qanimut attaveqarnera ajoquserniannngilarput. Taamaattorli danskit naalackersuisuiniit tusaaneqarnissarput, peqataatinneqarnissarput ataqqqineqarnissarpullu naatsorsuutigaagut.

Inuit Ataqatigiinniit isumaqarpugut amerikkarmiut nunatsinniinnerannut kalaallit ataatsimut isigalugu iluarinnittuusut. USA-llu sakkutooqarnikkut eqqissimatitsinissatigullu suleqatigineratigit iluaqutigisinnaasagut ilisimalluarpagut.

Inuit Ataqatigiinniilli isumaqarpugut inuiaqatigiit kalaallit pissarsiaqarnissaannut peqataatinneqarnissaannullu amerikkarmiut danskillu naalagaaffiat pimoorussinngippallaartut. Oqaluttuarisaanitta takutippaa amerikkarmiut nunatsinniitsinneqarneranni inuttut kulturitigullu pilliuteqarsimasugut. Maannalu kiffartuussinissamut isumaqatigiissutip annaaneratigit inuiaqatigiittut aningaasatigit annaasaqaatitut malugissavarput.

Illersornissamut isumaqatigiissut nutarterneqassaaq

Inuit Ataqatigiinniit eqqaasitsissutigissavarput illersornissamut isumaqatigiissut qaammatip tulliani ukiunik 64-nngortorsiuissammat, Kalaallillu Nunaata nunasiaagallarneraniit piummat.

Isumaqatigiissuteqqaami nunap massuma innuttai piginnaatitaaffiilu ataatsimilluunniit taaneqarsimangillat. Kingorna isumaqatigiissut ilassuteqallartaartinneqarpoq siunnersuisoqatigiinnillu pilersitsisoqartarluni. Ilassutitut isumaqatigiissut kingulleq 2004-mi Igalikumi atsiorneqarpoq – tassa taanna Igalikumi isumaqatigiissutitut taagugarput.

Igalikumi isumaqatigiissummi nunap innuttaasa piginnaatitaaffiisa amerikkarmiullu pisussaaffiisa erseqqissarneqarnerat qularutissaanngilaq. Piviusorli isigalugu amerikkarmiunik isumaqatigiissutitsinnit naapertuuttumik pissarsiaqarnissarput inuuttoorfigisimavarput. Taamaattumillu illersornissamut isumaqatigiissutip sukumiisumik qimerloorneqarnissaanut nutarterneqarnissaanullu piffissanngortoq isumaqarpugut. Aamma ataatsimoorussatut ataatsimiititaliat siunnerfimmisut atuunnissaannut qulakkeerinnittumik naliliiffigeqqinnissaannut piffissaasoraarput.

Kiffartuussinissamut isumaqatigiissummut annaaneqartumut tunngatillugu sukumiisumik misissorneqarnissaanut inuiaqatigiinnullu avitseqatigiiffiunissaanut isumarput oqaatigereerparput. Taamaattumik oqallinnerup matuma siunissamik ukkassinissaa neriuutigaarput. Amerikkarmiut nunatsinniinnerannut atatillugu kalaallit pissarsiariumaagaannut tunngatillugu oqallinnissaq manna qilanaarivarput.

Amerikkarmiut nunatsinniinnerannut atatillugu siunissami piumasaqaatissanut kalaallit partiivisa ataatsimoorussinissaat Inuit Ataqatigiinniit inassutigaarput. Tassani partiit politikii pineqanngillat, pineqarlunili nunami maani oqaluttuarisaanerup qanoq allannissaanut sammivissaq. Maanna avatitsinnit suleqatitsinnillu tusaaneqarnissatsinnik pimoorunneqarnissatsinnillu kissaateqarnerput erseqqissarsinnaanngorparput.